

УДК 336.1:378

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2025-1-62-11>

В.М. Вареник,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Університету імені
Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-2320-4642>

І.М. Міро,

асистент кафедри менеджменту виробничої сфери Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка», м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0001-7954-3961>

З.С. Пестовська,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Університету імені
Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0001-9536-8008>

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Заклад вищої освіти є і соціальною інституцією, і комерційним підприємством на ринку освітніх послуг. Забезпечення економічної безпеки приватних закладів вищої освіти пов'язане з виявленням ризиків та загроз цій безпеці (особливо через те, що вони не можуть у своїй діяльності покладатися на державну підтримку).

Загрози економічній безпеці приватного закладу вищої освіти розглянуто у розрізі її складових з метою їх ідентифікації та виявлення можливості оцінки, а також спираючись на перелік завдань закладу вищої освіти, окреслений у Законі України «Про вищу освіту». Доведено, що ризик – це ймовірність настання негативного впливу певних подій, загроза – це сукупність певних факторів, що можуть створювати негативний вплив на діяльність, небезпека – це конкретні, виявлені умови, ігнорування яких може призвести до значних втрат. Тому обрано категорію «загроза» в розумінні сукупності певних факторів, що можуть створювати негативний вплив, а також факторів більш віддалених в часі і просторі, ніж небезпека, а тому більш придатних для ідентифікації і прогнозування.

Розширено перелік загроз за характером здійснення, механізмом впливу та місцем виникнення. Ідентифіковано загрози кожній зі складових економічної безпеки приватного закладу вищої освіти та наведено можливі напрями реагування на них.

Встановлено, що оцінювання рівня економічної безпеки закладу вищої освіти на основі статистичних методів є складним, тому запропоновано в майбутньому проводити оцінювання за розмірами збитків, завданих інтересам закладу, та ефективності заходів щодо запобігання їм на основі індикаторного методу.

З'ясовано, що категорія безпеки може існувати лише за наявності загроз, тому уточнено і доповнено існуючі класифікації загроз економічній безпеці приватного закладу вищої освіти, розроблено перелік загроз економічній безпеці приватного закладу вищої освіти за її складовими (фінансова складова, матеріальна (оснащення), кадрова, регулятивна, демографічна, складова

якості викладання, інтелектуальна, інформаційна, соціальна, інноваційна, фізична (безпека), складова якості управління та організації освітнього процесу) та рекомендовано можливі напрями реагування закладу вищої освіти на ці загрози.

Ключові слова: заклад вищої освіти, економічна безпека, ризик, загроза, небезпека, реагування

JEL classification: D81, G32

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Заклад вищої освіти (далі – ЗВО) можна сприймати і як соціальну інституцію, і як комерційне підприємство, економічний агент, для якого діють закони ринку (хоч і специфічного – ринку освітніх послуг) – закони збалансування попиту та пропозиції, еластичності ціни, суспільної цінності продукту, конкуренції та ін. Важливість питання економічної безпеки стосовно ЗВО постала через поступову комерціалізацію їхньої діяльності, оскільки сучасні ЗВО, і не лише приватні, зіткнулися з такими суто ринковими явищами, як конкурентні переваги, ціноутворення, управління витратами, дефіцит ресурсів (в першу чергу фінансових), якість послуг, репутація, захист і реалізація об'єктів інтелектуальної власності, впровадження досягнень науки та техніки у виробництво, асортимент послуг, попит і пропозиція, природний відбір.

Багато уваги в літературі з менеджменту, економіки, фінансів, державного управління приділяється економічній безпеці як держави, так і окремих підприємств – її визначенню, ідентифікації ризиків і загроз безпеці, вимірюванню рівня безпеки і ступеня ризику. Але, на наш погляд, питанню економічної безпеки саме закладів вищої освіти, особливо приватних, на даний час і в нинішніх надскладних умовах приділено недостатньо уваги теоретиків і практиків.

Повоєнна відбудова України, як і нинішні часи, потребуватиме багатогранних фахівців і нестандартних управлінських рішень, тому зростає роль інноваційних і стійких закладів освіти, здатних виховати і підготувати таких

фахівців – самодостатніх, соціалізованих, відповідальних професіоналів.

Наслідком комерціалізації діяльності ЗВО є актуалізація питання їх фінансової і інших видів стійкості, конкурентоспроможності та економічної безпеки. Тому вважаємо, що актуальним і доцільним є подальше поглиблення теоретичних досліджень і практичних рекомендацій щодо визначення складових економічної безпеки приватних ЗВО та ідентифікації загроз кожній з цих складових в сучасних умовах і на майбутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питанням економічної, фінансової та кібербезпеки підприємництва присвячено безліч праць вітчизняних і закордонних науковців і практиків, серед яких: І.В. Бойко, Z. Zhyvko, O. Senyshyn, N. Rushchyshyn, L. Kukharska та Kh. Drymalovka, A. Lukehart, S. Manjarres, E. Miller, Г.В. Ситник., Г.В. Блакита, Н.М. Гуляева. Щодо питань формування економічної безпеки закладів вищої освіти, можна констатувати, що їм присвячені праці невеликого кола авторів, серед яких: С.В. Бреус, S. Veshapidze, G. Zoidze, T. Zubiashvili та K. Chiabrishvili, П.І. Гаман та Н.О. Гаман, В.В. Гірняк, Н.І. Козьмук та О.В. Лук'янська, А.О. Касич та Є.Б. Хаустова, M. Cortés, O. Кремень, В.В. Маринович, І.П. Мойсеєнко та А.І. Когут, В.Н. Парсяк та О.Ю. Жукова, Л.П. Снігир, I. Tarasenko, J. Bondarchuk, A. Verhun та O. Tarasenko, Н.В. Цимбаленко, з яких лише декілька зосереджені на приватних закладах вищої освіти. Тому вважаємо питання щодо складових економічної безпеки закладів вищої освіти та ідентифікації загроз в

розрізі кожної такої складової ще не повною мірою розкритим, при всій повазі до згаданих авторів.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Визнання ЗВО економічним агентом, як було зазначено вище, надає право застосування щодо його діяльності поняття «економічна безпека». На думку І.П. Мойсеєнко та А.І. Когут, економічна безпека навіть окремого ЗВО стосується не лише конкретно його, вона є соціально важливою характеристикою взагалі [1]. Забезпечення економічної безпеки приватних ЗВО пов'язане з підвищенням їх конкурентоспроможності та ефективності управління ними, а також з виявленням ризиків та загроз цій економічній безпеці, що й обґрунтовує актуальність роботи, формулювання її мети і постановку завдань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є обґрунтування переліку загроз різним складовим економічної безпеки закладу вищої освіти для розробки в подальшому окремих заходів з мінімізації впливу цих загроз. Відповідно завданнями дослідження є всебічне дослідження загроз економічній безпеці та обґрунтування заходів ЗВО щодо реагування на такі загрози.

Як видно з огляду літератури та постановки даної проблематики, виявлення загроз є одним із найважливіших завдань забезпечення економічної безпеки закладу вищої освіти, особливо приватного, який не може у своїй діяльності покладатися на державну підтримку.

При всьому розмаїтті способів систематизації загроз економічній безпеці закладів освіти представлені в науковій літературі підходи не охоплюють усього спектра сучасних проблем, і це заважає створенню дієвого механізму протидії цим загрозам, викликам, ризикам і проблемам. Зовнішнє середовище ЗВО розвивається швидше, ніж інструменти отримання аналітичної інформації для

управління економічною безпекою ЗВО. Зважаючи на це, вважаємо особливо актуальним прогнозування потенційних загроз економічній безпеці приватного ЗВО, зумовлених як змінами його зовнішнього середовища, так і динамікою розвитку самого закладу освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для забезпечення економічної безпеки необхідно розробити певну концепцію, механізм управління, модель або комплекс заходів. Але перш ніж приступати до такого надважливого завдання, слід ідентифікувати, виміряти, оцінити ризики, небезпеки і загрози економічній безпеці приватного ЗВО.

Як було зазначено, приватні заклади вищої освіти можна і доцільно розглядати і як елементи соціально-економічної системи, і як суб'єктів господарювання. Отже, при обґрунтуванні сутності і складових загроз їх економічній безпеці пропонуємо спиратися саме на такі засади, повністю погоджуючись з колективом авторів у тому, що категорія безпеки може існувати лише за наявності загроз [2].

Загрози економічній безпеці приватного ЗВО пропонуємо розглядати у розрізі її складових з метою їх ідентифікації та виявлення можливості оцінки, а також спираючись на перелік завдань закладу вищої освіти, окреслений у ст. 22 Закону України «Про вищу освіту», оскільки певні загрози можуть стати на заваді виконанню цих завдань [3].

Складові економічної безпеки приватного ЗВО пропонуємо розглядати у такому комплексі: фінансова, матеріальна (оснащення), кадрова, регулятивна, демографічна, складовая якості викладання, інтелектуальна, інформаційна, соціальна, інноваційна, фізична (безпека), складова якості управління та організації освітнього процесу.

Забезпечення економічної безпеки ЗВО певним чином можна вважати комплексом заходів з ідентифікації загроз та управління ризиками, зокрема

їх попередження і нейтралізації, для чого необхідним є виявлення і розуміння (в тому числі класифікація) загроз, а також оцінка їх впливу на економічну безпеку ЗВО. Поняття ризику, загрози та небезпеки є близькими в українській мові, так само, як терміни *hazard*, *risk* та *peril* в англійській, але не тотожними. *Peril* – небезпека, загроза, причина втрат. *Risk* – ризик, невизначеність виникнення певних подій, за різних умов може привести як до збитків, так і до прибутків, тобто є чистий і спекулятивний (у фінансах). *Hazard* – небезпека, загроза, стан, що збільшує ймовірність втрат. Тобто *hazards* підвищують *risk* певної *peril*. Простіше кажучи, загроза – це як гроза, що наближається, небезпека – це блискавка над озером, а ризик – це увійти в воду.

А.О. Касич та ін. визначають ризик як деталізацію загроз діяльності ЗВО, які в умовах несприятливого перебігу подій можуть призвести до втрат [4].

З. Живко та ін. характеризують небезпеку наявністю загрози, ризику та виклику, тобто на їхню думку, ймовірність виникнення ризику, загрози дії – це виклики, реальна можливість втрати – це небезпека, намір завдати шкоди – це загроза [5]. За результатами експертного опитування ними встановлено кількісні оцінки впливу сильних і слабких сторін на використання можливостей і захист від загроз.

За результатами вивчення теоретичних і практичних напрацювань можна констатувати, що ризик – це ймовірність реалізації негативного впливу певних подій, загроза – це сукупність певних факторів, що можуть створювати

негативний вплив на діяльність, небезпека – конкретні, виявлені умови, ігнорування яких може призвести до значних втрат.

Взаємозв'язок цих понять наочно подає І.В. Бойко (табл. 1) [6].

Саме тому, розглядаючи негативні впливи на економічну безпеку закладу вищої освіти, обираємо категорію «загроза» в розумінні сукупності певних факторів, що можуть створювати негативний вплив, а також факторів більш віддалених, ніж небезпека, а тому більш придатних для ідентифікації і прогнозування.

Такий вибір підтверджується і думкою П.І. Гаман й Н.О. Гаман про те, що «загроза при її реалізації викликає негативні зміни в системі, але завдяки корегуванню елементів систему ще можна повернути до вихідного стану, тоді як небезпека при її реалізації викликає негативні зміни руйнівного характеру, після настання яких навіть корегування елементів системи не дозволяє повернути її до вихідного стану» [7].

У праці С.В. Бреус наведено достатньо всеохоплюючу класифікацію загроз (табл. 2) [8].

Отже, як бачимо, навіть така всеосяжна класифікація потребує уточнення і доповнення, оскільки серед прикладів видів загроз не знайшлося зв'язку з певними визначеними складовими економічної безпеки приватного ЗВО: матеріальною, інформаційною, соціальною, інноваційною, якості управління.

Таким чином, потребує розширення наведена класифікація загроз за такими критеріями:

– за характером здійснення: явні – старіння обладнання, програм, технологій

Таблиця 1

Сутність категорій «ризик», «загроза», «небезпека» в теорії безпеки підприємства [6]

Явище	Компоненти		Стан
	Негативні фактори	Можливості впливу негативних факторів	
Виклик	Немає	Немає	Відносна (недовга) безпека
Ризик	Є	Немає	Можлива (ймовірна) небезпека
	Немає	Є	
Загроза	Є	Є	Реальна небезпека

Види загроз економічній безпеці ЗВО за складовими економічної безпеки ЗВО (складено за [8] і доповнено авторами)

Критерій	Види загроз	Складові безпеки, запропоновані авторами
За характером здійснення	Явні (скорочення чисельності населення, кількості абітурієнтів і здобувачів у ЗВО) [8]	Демографічна
	Приховані (зростання рівня безробіття, падіння конкурентоспроможності держави) [8]	Демографічна
За ймовірністю реалізації	Реальні (рішення органів влади щодо оптимізації кількості ЗВО) [8]	*
	Потенційні (зменшення обсягів державного фінансування) [8]	*
За механізмом впливу	Опосередковані (недосконалість державного регулювання вищої освіти) [8]	Регулятивна
	Безпосередні (недостатній розвиток ринкового регулювання вищої освіти), які прямо викликають негативні наслідки [8]	Фінансова
За місцем виникнення	Зовнішні (іноземні ЗВО-конкуренти) [8]	Фізична, фінансова
	Внутрішні (висока мобільність робочої сили, локалізація випускників у великих містах) [8]	Демографічна
За можливістю впливу на загрози та джерела їх виникнення	Керовані (збільшення обсягу державного фінансування і бюджетного замовлення у ЗВО, а також плати за навчання здобувачів) [8]	Фінансова
	Некеровані (переважання одних спеціальностей над іншими залежно від вимог ринку праці та роботодавців і, як наслідок, зменшення або збільшення кількості здобувачів) [8]	Демографічна, фінансова
За часом прояву деструктивного впливу	Актуальні (зменшення кількості робочих місць) [8]	Демографічна
	Перспективні (економічні кризи; занепад певних секторів промисловості) [8]	Фінансова
За умовами у зовнішньому та внутрішньому середовищі залежно від періоду їх ліквідації	Поточні (зменшення кількості здобувачів ЗВО) [8]	Демографічна
	Короткострокові (зменшення кількості викладачів ЗВО) [8]	Кадрова
	Довгострокові (стагнація промисловості внаслідок відсутності чи зменшення кількості висококваліфікованих фахівців – випускників ЗВО) [8]	Якості освіти, інтелектуальна
За можливістю прогнозування	Прогнозовані (зменшення чисельності здобувачів і викладачів у вітчизняних ЗВО) [8]	Демографічна, кадрова
	Непрогнозовані (підвищення мобільності здобувачів і викладачів ЗВО) [8]	Демографічна, кадрова
За тривалістю дії	Постійні (зниження рівня доходів населення) [8]	Фінансова
	Тимчасові (зовнішня воєнна агресія) [8]	Фізична
За характером впливу	Прямі (зменшення кількості населення) [8]	Демографічна
	Непрямі (зростання рівня бідності) [8]	Фінансова

* Стосуються державних, а не приватних ЗВО.

(матеріальна), приховані – хакерські атаки (інформаційна);

– за механізмом впливу: опосередковані – відсутність мотивації викладачів до наукових досліджень, підвищення кваліфікації, впровадження

інноваційних методів викладання (інтелектуальна, інноваційна), безпосередні – завеликий апарат управління, нераціональна структура управління і розподіл обов'язків, недостатній контроль (якості управління);

– за місцем виникнення: розглянуто зовнішні і внутрішні загрози з точки зору держави, але, на нашу думку, їх слід поділити з точки зору ЗВО, скажімо, на зовнішні, локальні та внутрішні, оскільки загрози можуть бути і всередині закладу – недостатня кваліфікація топ-менеджменту чи навіть небажання викладачів розвиватися, саботаж новітніх технологій, корупція чи хабарництво, неетична поведінка (складові якості управління, соціальна). На думку Л.П. Снігир, «макросередовище містить у собі фактори широкого соціального плану – політичні, правові, фінансово-економічні, демографічні, географічні, національні, соціокультурні, науково-технічні, технологічні; всі вони є факторами системної, загальноринкової дії» [9].

Схожий перелік загроз внутрішнього середовища ЗВО надають С. Веспаридзе та ін. [10], а також І.П. Мойсеєнко та А.І. Когут [1]: неефективне управління ЗВО; низький рівень навчального та наукового процесу; скорочення кількості здобувачів через зменшення престижу і привабливості ЗВО; неефективна робота зі спонсорами та працедавцями; зниження якості кадрів; корупція. В.В. Гірняк та ін. додають до цього переліку незахищеність комерційної таємниці [11].

Тарасенко та ін. до найбільших загроз розвитку ЗВО в Україні відносять наслідки фінансово-економічної кризи, політичну ситуацію, активізацію міграційних процесів [12].

П.І. Гаман та Н.О. Гаман найсуттєвішою загрозою, навіть небезпекою для діяльності ЗВО, вважають конкуренцію на ринку освітніх послуг, яка, на їхню думку, серед іншого змушує ЗВО у конкурентній боротьбі керуватися запитами та уподобаннями споживачів, тобто здобувачів освіти, що веде до зниження якості навчання [7].

Результати дослідження, відображені в монографії Г.В. Ситник та ін., показали, що загрозами економічній безпеці підприємництва в Україні є систематичний фінансовий ризик через інфляцію, непрогнозованість валютних

курсів, що веде до зростання вартості ресурсів, підвищення собівартості послуг, зниження рівня доходів населення і, крім цього, операційні ризики – зростання орендної плати і тарифів на комунальні та інші послуги [2]. Усе це можна віднести і до приватних ЗВО, тільки в певних ситуаціях зростання орендної плати буде скоріше позитивним фактором, оскільки ЗВО можуть надавати свої приміщення в оренду і отримувати додатковий заробіток.

Наступним кроком дослідження є ідентифікація і деталізація загроз кожній зі складових економічної безпеки приватного ЗВО та розробка пропозицій щодо можливостей реагування ЗВО на такі загрози. Перелік складових економічної безпеки приватного ЗВО було наведено вище.

Отже, почнемо з фінансової складової, яка тісно пов'язана з характеристиками економічної безпеки приватного ЗВО – платоспроможністю, незалежністю, раціональним використанням ресурсів, забезпеченням функціонування.

Так, за результатами власних багаторічних спостережень авторів, виявлено низку загроз фінансовій безпеці:

- зменшення доходів через неадекватну цінову політику, фінансову неспроможність потенційних споживачів освітніх послуг, невдалу боргову чи інвестиційну політику ЗВО;

- зменшення доходів через падіння престижності, зниження конкурентоспроможності;

- збільшення витрат через інфляцію, підвищення тарифів на комунальні та інші послуги;

- збільшення витрат на нову техніку та технології;

- збільшення витрат на оплату праці;

- відсутність фінансової підтримки від держави.

У відповідь на ці загрози можливими є такі заходи з боку ЗВО:

- перегляд цінової політики, надання різноманітних знижок;

- з'ясування причин; розробка і проведення заходів з підтримання іміджу,

якості освіти, підвищення ефективності діяльності;

- агресивна рекламна кампанія; аналіз потреб ринку і відкриття нових спеціальностей;

- пошук додаткових доходів (надання приміщень в оренду, отримання грантів);

- ретельний аналіз витрат і їх ефективності;

- контроль діяльності персоналу;

- перегляд фінансових планів, взаємовідносин з банками.

Друга складова – матеріальна, або складова оснащення, – це приміщення аудиторій, лабораторій, офісів, бібліотек, комп'ютерна та оргтехніка, меблі, електрика, опалення тощо.

Загрози тут можна окреслити таким чином:

- знос, старіння, пошкодження основних засобів (аудиторії, приміщення для науково-педагогічних працівників, бібліотеки, гуртожитки, їдальні, спортивні зали, плавальні басейни, стадіони тощо), обладнання, устаткування, програмне забезпечення лабораторій та спеціалізованих кабінетів;

- невдале розташування навчального закладу;

- незадовільний стан оточуючої інфраструктури.

Можлива реакція ЗВО:

- продаж, здача в оренду або ремонт, реконструкція, оновлення основних засобів, які не задовольняють вимогам ЗВО та здобувачів;

- звернення до місцевої влади по допомогу або з пропозиціями щодо покращання оточуючої інфраструктури.

Третя складова – кадрова, яка пов'язана з формуванням і розвитком професорсько-викладацького складу, персоналу інших структурних підрозділів ЗВО.

Вдалося виявити такі загрози:

- втрата частини контингенту здобувачів і викладачів завдяки підвищенню їх мобільності [14];

- дефіцит фахівців-практиків;

- надлишок кадрів високої кваліфікації і напруженість в колективі через ймовірність їх скорочення;

- вплив кадрів через відсутність матеріальної мотивації до наукових досліджень і впровадження інновацій.

Можливі варіанти реагування ЗВО:

- пошук ресурсів для мотивації персоналу;

- перегляд і перерозподіл навчального навантаження;

- створення системи перезахування дисциплін для заохочення повернення здобувачів з інших ЗВО.

Четверта складова – регулятивна, пов'язана з проходженням акредитацій та отриманням ліцензій і сертифікатів щодо провадження освітньої діяльності.

Виявлено перелік таких загроз:

- необхідність підтвердження права здійснювати освітню діяльність, видавати дипломи про набуту освіти [15];

- нестабільна державна політика у сфері освіти;

- недотримання встановлених законодавством вимог (з різних причин);

- можливе обмеження у законодавстві переліку платних освітніх та інших послуг ЗВО.

Рекомендована нами реакція ЗВО:

- законотворчі ініціативи, звернення до НАЗЯВО чи МОН України;

- своєчасне і повне виконання нормативних вимог за будь-яких обставин.

П'ята складова – демографічна, пов'язана з прогнозуванням кількості потенційних здобувачів, від чого залежить стійкість приватного ЗВО.

Виявлені загрози:

- неповернення частини мігрантів [16];

- посттравматичні розлади у частини населення [16];

- зменшення народжуваності;

- зниження якості підготовки випускників шкіл.

Можлива реакція ЗВО:

- психологічна підтримка потенційних і наявних здобувачів (за можливості);

- підготовчі курси, викладання в школах;

- розробка додаткових освітніх продуктів і послуг (можливо,

короткострокових) для різних категорій населення;

– рекламна кампанія в коледжах з метою залучення здобувачів на наступні курси і збільшення контингенту.

Шоста – складова якості викладання – це розробка освітніх програм, підвищення кваліфікації й викладацької майстерності викладачів та ін.

Виявлено такі загрози:

– необхідність оптимізації робочих планів з метою економії витрат на заробітну плату, що позбавляє здобувачів можливості вивчення певних вибіркового і навіть основних дисциплін [12];

– формальний підхід до оновлення освітніх і робочих програм;

– недосконала система оцінювання знань здобувачів;

– відсутність мотивації до підвищення якості викладання та саморозвитку.

Рекомендовані напрями реагування:

– перегляд кадрової політики;

– посилений контроль роботи викладачів;

– пошук додаткових ресурсів для мотивації персоналу.

Сьома складова – інтелектуальна, яка пов'язана із захистом прав на інтелектуальну власність, а також дотриманням академічної доброчесності.

Виявлено такі загрози:

– неспроможність здобувачів повною мірою засвоювати нові знання та вміння, що знижує якість формування їх професійних компетентностей [17];

– незацікавленість працівників в інноваційному розвитку ЗВО;

– зменшення активності у науковій діяльності, зниження відповідного рейтингу ЗВО;

– недостатнє чи неадекватне працевлаштування випускників.

Рекомендовано такі способи реагування:

– перегляд підходів до мотивації викладачів та іншого персоналу;

– розвиток корпоративної культури;

– актуалізація компонентів освітніх програм;

– підготовчі курси, викладання в школах.

Восьма – інформаційна, спрямована на захист інформації від зламу, спотворення, викрадення (бази даних студентів, їх роботи, їх успішність, медичні дані).

Виявлені загрози:

– додаткові витрати на відновлення після кібератак;

– нанесення шкоди репутації ЗВО через викрадення або порушення даних;

Можлива реакція ЗВО:

– створення дієвого захисту;

– своєчасне реагування;

– юридична та інформаційна підтримка;

– відкритість, підтримання іміджу.

Дев'ята складова – соціальна, пов'язана з визначною роллю вищої освіти в житті людини і розвитку держави.

Виявлені загрози:

– «приєднання до Болонського процесу, введення нових освітніх стандартів та ЗНО, зокрема запровадження компетентнісної моделі освіти замість кваліфікації призвело до прагматичної спрямованості освіти і втрати фундаментальної складової знань, яка завжди забезпечувала конкурентну перевагу випускникам вітчизняних ЗВО порівняно із західними» [12];

– неможливість достатньої реалізації соціально-культурної місії через падіння інтересу до вищої освіти взагалі;

– психологічний тиск (конкуренти, співробітники, здобувачі та їхні батьки);

– недосконала організація студентського самоврядування.

Можливі способи реагування:

– взаємодія з вітчизняними і зарубіжними ЗВО та з МОН щодо підвищення престижу вищої освіти;

– пошук балансу між компетентнісним та фундаментальним підходами, гармонійне поєднання основних і вибіркового дисциплін;

– психологічна підтримка;

– аналіз і імплементація досвіду кращих, з цієї точки зору, ЗВО.

Десята складова – інноваційна – це застосування нових методів викладання, створення нових дисциплін, розробка

унікальних робочих програм, розвиток креативності у викладачів та здобувачів.

Виявлено такі загрози:

- поява на новому рівні розвитку сильніших конкурентів [22];
- брак інноваційних ідей щодо розвитку ЗВО та освітнього процесу;
- небажання персоналу і здобувачів опановувати новітні технології;
- відставання у впровадженні нових технологій.

Можлива реакція ЗВО:

- аналіз і імплементація досвіду успішних ЗВО;
- перегляд підходів, роз'яснення, розвиток корпоративної культури і командної поведінки.

Одинадцята – фізична складова – це захист здобувачів, викладачів, персоналу, майна в умовах воєнної агресії, стихійних лих, техногенних катастроф, епідемій.

Виявлені загрози:

- пошкодження або руйнування внаслідок воєнних дій;
- відсутність електрики та комунальних послуг;
- вплив стихійних лих, техногенних катастроф, епідемій.

Можлива реакція:

- розробка плану дій у надзвичайних ситуаціях заздалегідь;
- перехід на онлайн роботу за потреби.

Дванадцята – складова якості управління та організації освітнього процесу, тобто організації і ефективності роботи вищого керівництва, а також моніторингу і контролю діяльності ЗВО.

Виявлені загрози:

- погіршення іміджу ЗВО;
- недостатня поінформованість стейкхолдерів про позитивний імідж ЗВО [12];
- недосконала вступна кампанія;
- нераціональний склад спеціальностей та спеціалізацій, неврахування тенденцій розвитку ринку освітніх послуг, насичення ринку випускниками певної спеціальності;
- недотримання стандартів якості освітніх послуг;

- неефективність системи управління;
- недостатня якість інформаційного забезпечення бізнес-процесів та системи управління (недосконалий електронний документообіг, неефективна система комунікацій);

– відсутність взаємодії ЗВО із зацікавленими сторонами (дуальна освіта, професійні організації тощо);

- неспроможність запропонувати такі освітні послуги (зокрема освітні програми), які б одночасно відповідали суспільному запиту і задовольняли попит платоспроможних замовників [15];

– конфлікти в колективі, між керівництвом і співробітниками, між викладачами і здобувачами, між викладачами і іншими працівниками;

– незаслужені скорочення у скрутній фінансовій ситуації кваліфікованих викладачів чи інших співробітників, які мають особливу цінність для ЗВО [9];

– недосконалість або відсутність системи запобігання корупції і хабарництву;

– розповсюдження негативної інформації про ЗВО (наприклад, конкурентами);

– неспроможність до самозбереження та саморозвитку, недієздатна корпоративна культура [12].

Рекомендовані напрями реагування:

– підвищення якості надання освітніх послуг, ретельно спланована рекламна кампанія;

– оцінка власних можливостей, ситуації на ринку та перегляд складу спеціальностей;

– налагодження співпраці з підприємствами;

– критичний перегляд системи управління, самоаналіз;

– аналіз і імплементація досвіду успішних ЗВО;

– перегляд системи мотивації, кадрової політики,

– розвиток корпоративної культури і командної поведінки;

– створення системи запобігання корупції і хабарництву, посилення контролю всіх бізнес-процесів.

Якщо проаналізувати наведений склад загроз економічній безпеці приватного ЗВО, побачимо, що багато з них стосуються не однієї певної складової безпеки, а одразу кількох. Наприклад, падіння конкурентоспроможності зачіпає фінансову, кадрову, інноваційну складові; знос основних засобів і застарівання технологій є загрозою матеріальній, фізичній, інтелектуальній і фінансовий складовим; недосконала вступна кампанія є загрозою складовій якості управління та організації освітнього процесу, соціальній і фінансовій.

Це ще раз підтверджує, що економічна безпека є складною динамічною системою, яка потребує управління, інакше кажучи, забезпечення, підтримання, контролю і розвитку.

Для боротьби із загрозами необхідно відслідковувати кількісні та якісні зміни зовнішнього середовища та планувати майбутні зміни в системі управління закладом вищої освіти, тобто проводити оцінку чи вимірювання загроз, складових та самої економічної безпеки. П.І. Гаман та Н.О. Гаман вважають оцінювання рівня економічної безпеки ЗВО за її складовими на основі статистичних методів складним через низьку математичну формалізацію, але наголошують на важливості такого оцінювання за розмірами збитків, завданих інтересам ЗВО, та ефективності заходів щодо запобігання їм на основі індикаторного методу [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З'ясовано, що категорія безпеки може існувати лише за наявності загроз, тому уточнено і доповнено існуючі класифікації загроз економічній безпеці приватного закладу вищої освіти.

Визначено, що заклад вищої освіти у сучасних умовах є і соціальною інституцією, і комерційним підприємством, на яке впливають закони ринку. Комерціалізація діяльності приватних ЗВО, позбавлених фінансової підтримки держави, вивела на перший план проблему забезпечення їхньої фінансової

стійкості, конкурентоспроможності і, загалом, економічної безпеки.

Як було зазначено, в різноманітних літературних джерелах дійсно приділено багато уваги економічній безпеці, але насамперед безпеці держави або підприємств, а не ЗВО. На відміну від багатьох праць, дана робота покликана певною мірою заповнити цю прогалину з метою обґрунтування переліку загроз різним складовим економічної безпеки приватного закладу вищої освіти для розробки в подальшому окремих заходів з мінімізації впливу цих загроз.

Зокрема запропоновано розглядати складові економічної безпеки приватного ЗВО у такому комплексі: фінансова, матеріальна (оснащення), кадрова, регулятивна, демографічна, складова якості викладання, інтелектуальна, інформаційна, соціальна, інноваційна, фізична (безпека), складова якості управління та організації освітнього процесу.

Забезпечення економічної безпеки ЗВО визначено як комплекс заходів з ідентифікації загроз та управління ризиками, зокрема їх попередження і нейтралізації, для чого необхідним є виявлення і розуміння (в тому числі класифікація) загроз, а також оцінка їх впливу на економічну безпеку ЗВО; а загрозу запропоновано розуміти як сукупність певних факторів, що можуть створювати негативний вплив.

Ідентифіковано певний перелік загроз кожній зі складових економічної безпеки приватного ЗВО та розроблено пропозиції щодо можливостей реагування ЗВО на такі загрози. Деякі з виявлених загроз стосуються не однієї складової безпеки, а одразу кількох, як-от: падіння конкурентоспроможності зачіпає фінансову, кадрову, інноваційну складові; знос основних засобів і застарівання технологій є загрозою матеріальній, фізичній, інтелектуальній і фінансовий складовим; недосконала вступна кампанія є загрозою складовій якості управління та організації освітнього процесу, соціальній і фінансовій.

Тому напрями подальших досліджень знаходяться у площині удосконалення управління економічною безпекою ЗВО як складною динамічною системою. Зокрема конкретизація напрямів і засобів боротьби із загрозами економічній безпеці потребує моніторингу кількісних і якісних змін зовнішнього і внутрішнього середовища ЗВО, розробки певної системи індикаторів небезпеки, що є складним через низьку математичну формалізацію, а тому потребує нових креативних підходів.

Список використаної літератури

1. Мойсеєнко І.П., Когут А.І. Формування економічної безпеки закладів вищої освіти. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, №2, 2018. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvse/nvse_02_2018/19.pdf
2. Економічна безпека підприємництва в Україні: монографія / Г.В. Ситник, Г.В. Блакита, Н.М. Гуляєва та ін. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с. DOI <http://doi.org/10.31617/m.knute.2020-216>. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/5a209ea36441d3c8a61de7c747ac385b.pdf>
3. Закон України Про вищу освіту. ВВР, 2014, № 37-38, ст.2004. Редакція від 28.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Касич А.О., Бреус С.В., Хаустова Є.Б. Дослідження ризику в діяльності вищих навчальних закладів у контексті забезпечення їх економічної безпеки DOI: 10.15587/2312-8372.2017.119805. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288836863.pdf>
5. Zhyvko Z., Senyshyn O., Rushchyshyn N., Kukharska L., Drymalovka Kh. Mechanism for neutralizing internal and external threats to the financial security Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики, 2021 № 4 (39). Електронний ресурс. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4141/1/Mechanism%20for%20neutralizing%20internal%20and%20external%20threats%20to%20the%20financial%20security.pdf>
6. Бойко І.В. Дефініції «ризик», «загроза», «небезпека» як об'єкти наукових досліджень у напрямі економічної безпеки підприємства. Приазовський економічний вісник, Вип. 5(05), 2017. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/20.pdf
7. Гаман П.І., Гаман Н.О. Економічна безпека навчального закладу як складова процесу державного управління освітою. European scientific journal of Economic and Financial innovation, №2, 2018. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/download/39/59>
8. Бреус С.В. Загрози та ризики: доцільність використання методів оцінювання ризиків у процесі забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти. Причорноморські економічні студії, Вип. 32. 2018. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/32_2018/9.pdf
9. Снігир Л.П. Фактори загроз економічній безпеці вищих навчальних закладів. Економіка і суспільство, Вип. 9, 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/110.pdf
10. Veshapidze S., Zoidze G., Zubiashvili T., Chiabrishvili K. On the relationship between education and economic security. Ecoforum, Vol. 10, Is. 3(26), 2021. DOI: 10.5281/zenodo.5806515. URL: <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/rt/captureCite/1246/766>
11. Гірняк В.В., Козьмук Н.І., Лук'янська О.В. Фінансово-економічна безпека вищих навчальних закладів в умовах євроінтеграції вищої освіти України. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Вип. 2, 2014. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/2-2014/214.pdf>

12. Tarasenko I., Bondarchuk J., Verhun A., Tarasenko O. Modernization of the higher education system in the context of increasing the economic security level. *International Journal of Management (IJM)*, V. 11, Is. 9, September 2020, pp. 595-606. DOI: 10.34218/IJM.11.9.2020.055. URL: <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=9>

13. Маринович В.В. Особливості забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти приватної форми власності в Україні. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII(35), 2019. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-213VII35-04>. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/marynovych_0002.pdf

14. Цимбаленко Н.В. Принципи управління економічною безпекою закладів вищої освіти. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку, 2019, № 19. DOI: 10.33813/2224-1213.19.2019.14. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14710/1/20191211_302.pdf

15. Парсяк В.Н., Жукова О.Ю. Ключові стратегії забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти. Підприємництво та інновації, Вип. 23, 2022. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.15>. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/500>

16. Маринович В. Місце конкурентного бенчмаркінгу у сучасному освітньому менеджменті *Europejskie studia humanistyczne: Państwo i Społeczeństwo*, Issue 3(II), 2019. DOI: 10.38014/ehs-ss.2019.3-II.14. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/marynovych_0001.pdf

17. Zhukova O., Parsyak V. Systemic components of economic security of higher education institution. *BALTIC JOURNAL OF ECONOMIC STUDIES*, Vol. 6, No. 4, 2020. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-4-72-80>. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/860>

18. Manjarres S. (2022) Brechas de datos: la principal amenaza para las universidades. URL: <https://www.watchguard.com/es/wgrd-news/blog/brechas-de-datos-la-principal-amenaza-para-las-universidades>

19. Lukehart A. (2022) Top 5 Cybersecurity Threats Facing Higher Education. URL: <https://www.fierceeducation.com/technology/top-5-cybersecurity-threats-facing-higher-education>

20. Cortés M. (2020) Instituciones de Educación Superior, el sector más vulnerable en tiempos del COVID-19. URL: <https://cio.com.mx/instituciones-de-educacion-superior-el-sector-mas-vulnerable-en-tiempos-del-covid-19/>

21. Miller E. (2022) The state of higher education cybersecurity: top insights and trends. URL: <HTTPS://WWW.BITLYFT.COM/RESOURCES/THE-STATE-OF-HIGHER-EDUCATION-CYBERSECURITY-INSIGHTS-TRENDS>

22. Кремень О. Шляхи підвищення рівня економічної безпеки закладів вищої освіти України в умовах глобалізації. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14496/1/PIONBUG_20191004_P121-122.pdf

References

1. Moysenchenko, I.P., Kohut, A.I. (2018). Formuvannya ekonomichnoyi bezpeky zakladiv vyshchoyi osvity [Formation of economic security of higher education institutions]. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvse/nvse_02_2018/19.pdf (Accessed 12 July 2023) (in Ukrainian).

2. Sytnyk, H.V., Blakytka, H.V., Hulyayeva, N.M. (2020). Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva v Ukrayini: monohrafiya [Economic security of entrepreneurship in Ukraine: a monograph] URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/5a209ea36441d3c8a61de7c747ac385b.pdf> (Accessed 25 July 2023) (in Ukrainian).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014). The Law of Ukraine On Higher Education. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Accessed 09 August 2023).
4. Kasych, A.O., Breus, S.V., Khaustova, Ye.B. (2017). Doslidzhennya ryzyku v diyal'nosti vyshchykh navchal'nykh zakladiv u konteksti zabezpechennya yikh ekonomichnoyi bezpeky [Research of risk in the activities of higher education institutions in the context of ensuring their economic security]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288836863.pdf> (Accessed 15 July 2023) (in Ukrainian).
5. Zhyvko Z., Senyshyn O., Rushchyshyn N., Kukharska L., Drymalovka Kh. (2021). Mechanism for neutralizing internal and external threats to the financial security. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4141/1/Mechanism%20for%20neutralizing%20internal%20and%20external%20threats%20to%20the%20financial%20security.pdf> (Accessed 20 July 2023) (in English).
6. Boyko, I.V. (2017). Definitivni «ryzyk», «zahroza», «nebezpeka» yak ob'ekty naukovykh doslidzhen' u napryami ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Definitions of "risk", "threat", "danger" as objects of scientific research in the field of economic security of an enterprise]. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/20.pdf (Accessed 12 August 2023) (in Ukrainian).
7. Haman, P.I., Haman, N.O. (2018). Ekonomichna bezpeka navchal'noho zakladu yak skladova protsesu derzhavnoho upravlinnya osvityu [Economic Security of an Educational Institution as a Component of the Process of Public Administration of Education]. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/download/39/59> (Accessed 10 August 2023) (in Ukrainian).
8. Breus, S.V. (2018). Zahrozy ta ryzyky: dotsil'nist' vykorystannya metodiv otsynuyvannya ryzykiv u protsesi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky zakladiv vyshchoyi osvity [Threats and Risks: Expediency of Using Risk Assessment Methods in the Process of Ensuring Economic Security of Higher Education Institutions]. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/32_2018/9.pdf (Accessed 19 August 2023) (in Ukrainian).
9. Snihyr, L.P. (2017). Faktory zahroz ekonomichnoyi bezpetsi vyshchykh navchal'nykh zakladiv [Threats to the economic security of higher education institutions]. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/110.pdf (Accessed 02 September 2023) (in Ukrainian).
10. Veshapidze, S., Zoidze, G., Zubiashvili, T., Chiabrishvili, K. (2021). On the relationship between education and economic security. URL: <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/rt/captureCite/1246/766> (Accessed 10 September 2023).
11. Hirnyak, V.V., Koz'muk, N.I., Lukyans'ka, O.V. (2014). Finansovo-ekonomichna bezpeka vyshchykh navchal'nykh zakladiv v umovakh yevrointehratsiyi vyshchoyi osvity Ukrainy [Financial and Economic Security of Higher Education Institutions in the Context of European Integration of Higher Education in Ukraine]. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/2-2014/214.pdf> (Accessed 12 September 2023) (in Ukrainian).
12. Tarasenko, I., Bondarchuk, J., Verhun, A., Tarasenko, O. (2020). Modernization of the higher education system in the context of increasing the economic security level. International Journal of Management. URL: <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=9> (Accessed 14 September 2023).
13. Marynovych, V.V. (2019). Osoblyvosti zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky zakladiv vyshchoyi osvity pryvatnoyi formy vlasnosti v Ukraini [Peculiarities of Ensuring Economic Security of Private Higher Education Institutions in Ukraine]. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/marynovych_0002.pdf (Accessed 14 September 2023) (in Ukrainian).
14. Tsymbalenko, N.V. (2019). Pryntsypy upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu zakladiv vyshchoyi osvity [Principles of economic security management of higher education institutions]. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14710/1/20191211_302.pdf (Accessed 14 September 2023) (in Ukrainian).

15. Parsyak, V.N., Zhukova, O.Yu. (2022). Klyuchovi stratehiyi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky zakladiv vyshchoyi osvity [Key strategies for ensuring the economic security of higher education institutions]. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/500> (Accessed 15 September 2023) (in Ukrainian).
16. Marynovych, V. (2019). Mistse konkurentnoho benchmarkinhu u suchasnomu osvitu omu menedzhmenti [The place of competitive benchmarking in modern educational management]. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/marynovych_0001.pdf (Accessed 17 September 2023) (in Ukrainian).
17. Zhukova, O., Parsyak, V. (2020). Systemic components of economic security of higher education institution. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/860> (Accessed 17 September 2023).
18. Manjarres, S. (2022). Brechas de datos: la principal amenaza para las universidades. URL: <https://www.watchguard.com/es/wgrd-news/blog/brechas-de-datos-la-principal-amenaza-para-las-universidades> (Accessed 17 September 2023) (in Spanish).
19. Lukehart, A. (2022). Top 5 Cybersecurity Threats Facing Higher Education. URL: <https://www.fierceeducation.com/technology/top-5-cybersecurity-threats-facing-higher-education> (Accessed 19 September 2023).
20. Cortés, M. (2020.) Instituciones de Educación Superior, el sector más vulnerable en tiempos del COVID-19. URL: <https://cio.com.mx/instituciones-de-educacion-superior-el-sector-mas-vulnerable-en-tiempos-del-covid-19/> (Accessed 19 September 2023) (in Spanish).
21. Miller, E. (2022). The state of higher education cybersecurity: top insights and trends. URL: <https://www.bitlyft.com/resources/the-state-of-higher-education-cybersecurity-insights-trends> (Accessed 19 September 2023).
22. Kremen', O. Shlyakhy pidvyshchennya rivnya ekonomichnoyi bezpeky zakladiv vyshchoyi osvity Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi [Ways to improve the economic security of higher education institutions in Ukraine in the context of globalization] URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14496/1/PIONBUG_20191004_P121-122.pdf (Accessed 19 September 2023) (in Ukrainian).

THE ESSENCE AND COMPONENTS OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Victoria M. Varenyk, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: v.var@duan.edu.ua

Iryna M. Miro, Dnipro University of Technology, Dnipro (Ukraine).

E-mail: miro.i.m@nmu.one

Zoia S. Pestovska, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: at@duan.edu.ua

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2025-1-62-11>

Keywords: *higher education institution, economic security, risk, threat, danger, response*

JEL classification: *D81, G32*

A higher education institution is both a social institution and a commercial enterprise in the educational services market. Ensuring the economic security of private higher education institutions involves identifying risks and threats to this security (especially as they cannot rely on state support), which justifies the purpose and objectives of the paper.

To ensure economic security, it is necessary to develop a certain concept, management mechanism, model, or set of measures. However, it is essential first to identify, measure, and assess the relevant risks, dangers, and threats.

Threats to the economic security of a private higher education institution are considered in the context of its components, with a view to identifying them and assessing their potential, based on the

list of tasks outlined for higher education institutions in Article 25 of the Law of Ukraine ‘On Higher Education.’

It is proven that risk is the probability of the negative impact of certain events, threat is a set of specific factors that can negatively affect activities, and danger is a specific, identified condition which, if ignored, can lead to significant losses.

Therefore, the category of threat was chosen as a set of certain factors that can have a negative impact; factors that are more remote than danger, making them more suitable for identification and forecasting.

The list of threats has been expanded according to the following criteria:

- by the nature of implementation: overt - obsolescence of equipment, programs, technologies; covert - hacker attacks;

- by the mechanism of influence: indirect - lack of motivation among teachers for research, advanced training, or the introduction of innovative teaching methods; direct - an overly large administrative apparatus, irrational management structure and division of responsibilities, or insufficient control;

- by the place of origin: internal threats, as threats can also originate within the institution - insufficient qualifications of top management, reluctance of teachers to develop, sabotage of new technologies, corruption or bribery, unethical behavior.

The authors identify threats to each component of the economic security of a private higher education institution and presents possible responses to these threats.

Assessing the level of economic security of a higher education institution using statistical methods is challenging, so it is proposed that future assessments focus on the damage caused to the institution’s interests and the effectiveness of preventative measures, based on the indicator method.

It is concluded that a security category can exist only in the presence of threats. Thus, the existing classifications of threats to the economic security of a private higher education institution are clarified and supplemented. The components of economic security are compared with the legally established tasks, principles, rights, and obligations of a higher education institution, a list of threats to the economic security of a private higher education institution by its components is developed, and possible responses to these threats are recommended.

Дата надходження до редакції / Submitted: 17.11.2023

Дата прийняття до публікації / Accepted: 16.07.2024

Дата публікації / Published: 07.01.2025